

Yerel Tarih ve Tarih Öğretimindeki Rolü*

Local History and its Role in History Teaching

Aslı Avcı Akçalı** Erdal Aslan***

ÖZET

Tarih eğitimi bireylerin farklılıkları hoşgörüsüyle karşılayacak çoğulcu bir bakış açısı edinmeleri, kendilerine sunulan bilgileri eleştirel bir gözle değerlendirebilmeleri, kendi toplumlarını ve dünyanın diğer toplumlarını tanımaları için gerekli olan entelektüel birikimi kazanımları konusunda önemli katkılar sağlar. Bu kazanımların elde edilmesi ise bireylerin genellikle tarihle ilk karşılaştıkları yer olan okullarda verilen tarih eğitiminin niteliğiyle çok yakından ilgilidir. Özellikle yerel tarihin bu konudaki desteği oldukça önemlidir. Bu çalışmada yerel tarihin ne olduğu ve tarih öğretiminde sağlayabileceği faydalar üzerinde durulmuş, bunun yanı sıra tarih öğretiminde yerel tarihin göz ardı edilmesinin ortaya çıkarabileceği olumsuzluklara ve bunların giderilmesine ilişkin bazı önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: : Yerel tarih, tarih eğitimi, tarih öğretimi

ABSTRACT

History education contributes significantly to the individuals to provide themselves a pluralist perspective to receive history consciousness and differences decently, to evaluate the knowledge that is presented to them from a critical perspective, to recognize their own societies and the other world societies, to have intellectual background. The obtaining of these benefits is related to the quality of the history education given in schools where the individuals mostly meet the history for the first time. Local history has important gainings about this subject. In this study, what local history is and which benefits it can provide in history teaching have been emphasized. Besides this, the negations that can appear about giving place to local history in history teaching and some suggestions about this have been stated in the study.

Keywords: Local History, History Education, History Teaching

I. GİRİŞ

1.1. Yerel Tarihin Tanımı ve Diğer Tarih Türlerinden Farkı

Son yıllarda yerel tarihin tarihsel araştırmalarda önemli bir yer edinerek, tarih eğitiminde sağlayacağı katkıların sıkça dile getirildiği dikkat çekmektedir. Yerel tarihin,

tarih araştırmaları ve eğitimi içerisindeki yerine geçmeden önce ne anlama geldiği üzerinde kısaca durmakta yarar var. Yerel tarih klasik bir biçimde tanımlanacak olursa "...bir veya birkaç köy, küçük veya orta ebatta bir kasaba (büyük

* Bu yayın, Yrd. Doç. Dr. Erdal ASLAN danışmanlığında Aslı AVCI AKÇALI tarafından hazırlanan "Yerel Tarih ve Tarih Eğitimine Katkısı" başlıklı yüksek lisans tezine dayalı olarak hazırlanmıştır.

** Aslı Avcı Akçalı, Arş. Gör. DEÜ. Buca Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, İzmir. asli.avci@deu.edu.tr

*** Erdal Aslan, *** Yrd. Doç Dr. DEÜ. Buca Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, İzmir. erdal.aslan@deu.edu.tr

bir liman veya başkent “yerel”in kavrayışının ötesindedir) veya eyalet/vilayetten daha büyük olmayan bir coğrafi birimin araştırılmasıdır” denilebilir.¹

Yerel tarih kapsadığı alanın sınırları açısından düşünüldüğünde ülkenin tümünün veya büyük bölümlerinin ele alındığı genel tarihin tam karşılığı olarak da algılanabilir. Adından da anlaşılacağı üzere yerel tarih sınırlı alanlarla ilgilenir. Bir devletin, bir kırsal alanın, bir ilçenin, bir şehrin veya diğer yerel alanların ya da o yerdeki insanların tarihi yerel tarihin konusudur. Yerel tarih yerel olanın hikâyesidir.²

Coğrafyacı ve çevre bilimciler tarafından “yerel” terimi çoğunlukla “global” teriminin tersi bir anlamda kullanılırken, tarihçiler tarafından ise tarihin alışlagelmiş formlarına hakim olan ulusal veya uluslar arası etkilerden farklı olma anlamında kullanılmaktadır. Yerel ya da bölgesel tarih tarihçiler tarafından tekil ulustan çoğulcu bölgeye bir kaçış, ulusal anlatımın tek biçimliliğinden bölgesel anlatım zenginliğine doğru bir yöneliş olarak yorumlanır. Bunun yanı sıra Black-Macraill’e göre yerel tarih tarihçilerin bagajında/teknesinde halkın tarihinden bir şeyler taşıma kaygısının ağır bastığı bir alan olarak tarihin demokratikleşmesini de sağlar.³

Yerel tarihi diğer tarih türlerinden ayıran en önemli özelliklerden biri ise tarihe insan unsurunu dâhil etmesidir. Geleneksel tarih anlatısında çoğunlukla ülkeleri ilgilendiren siyasi gelişmelere yer verilirken bu gelişmelerden bizzat ya da dolaylı olarak etkilenen insan kitlesi ihmal edilir. Oysa yerel tarih, tarihin tanıdığı olan “insan”ın tarih araştırmasında gözle görülür hale gelmesine yardımcı olur. İlyasoğlu’na göre yerel tarihçilik tarihin merkezine insanları, onların deneyimlerini ve bu deneyimlere ilişkin insanların hafızalarında biriktirdiklerini koyar

ve bunları önemli bir tarih bilgisi olarak görür.⁴ Yani yerel tarih, ulusal tarih yazılırken ve olaylar anıtsal bir görüntüyle tarihe yerleştirilirken kenara itilen “tarihin molozları”nın tarihine eğilmek anlamına gelir. Yerel tarih, tarihin toplumun alt katmanlarından yukarı doğru yazıldığı formlarından biri olarak görülebilir.⁵

2. YEREL TARİH VE TARİH ÖĞRETİMİ

2. 1. Yerel Tarihin Tarih Öğretiminde Kullanımı

Homer L. Calkin tarihe ilgiyi attırmanın neden zor olduğunu sorgularken, örneğin ortalama bir insan için Birleşik Devletler tarihi kişisel olmayan bir konu olduğunu belirtti. Ona göre; ders kitapları ülkenin birçok kesiminde kullanılmak üzere hazırlandığı için, genel terimlerle yazıldıklarından geniş, siyasal, sosyal ve ekonomik alandaki hareketlerin daha küçük topluluklarca algılanmasında bazı güçlükler içerirler. Bu nedenle bir öğrenci kolaylıkla “Yerelle ilgili bilgi vermeyen bir tarihi neden öğrenmeliyim?” sorusunu sorabilir. Bu karşı çıkışın üstesinden gelinmezse tarih birçokları için kuru ve ölü bir konu olmaya devam edecektir.⁶

Okuldaki tarih öğretiminin önemli hedeflerinden biri öğrencilere yaşadıkları zamanı anlamalarını sağlayacak bir geçmiş duygusu kazandırmaktır. Bu hedef yerel tarihle daha kolay biçimde gerçekleştirilebilir. Çünkü çocuğun kendisinin de içinde bulunduğu tarihe adapte olabilmesi daha kolaydır. Örneğin aile ilişkileriyle başlayan derslerin öğrenci ilgisini daha fazla çektiği, sosyal içerikli derslerin de aile ile ilgili konular gibi yerel tarihten de konular içermesi durumunda öğrencilerin tarih dersini daha sempatik algılamalarını sağladığı gözlenebilir. Bu bağlamda öğrenciler için arkeolojik bölgelere ve yerel tarihsel topluluklara yönelik inceleme gezileri düzenlenebilir, aile tarihi çalışmaları yaptırılabilir, harita ve planlar çizdirilebilir, fotoğraf koleksiyonları, sergiler hazırlanabilir.⁷

¹ Esra Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri: Yanıbaşımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yatınları, 2001), 6.

² Homer L. Calkin, “Local History: A Means of Better Understanding United States History,” *The School Review* 50 (1942): 53.

³ Erdal Aslan, “Yerel Tarihin Tanımı, Gelişimi ve Değeri,” *Tarih Yazımında Yeni Yaklaşımlar: Küreselleşme ve Yerelleşme* içinde, haz. Zeynel Abidin Kızılyaprak (İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2000), 195.

⁴ Aynur İlyasoğlu, “Yerel Tarih Gruplarıyla Tanışırken: Konular, Sorunlar,” *Yerel Tarihçilik, Kent, Sivil Girişim: Yerel Tarih Grupları Deneyimi* içinde, ed. Funda Çelebi (İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2001), 38.

⁵ Danacıoğlu 2001, 7.

⁶ Calkin 1942, 55.

⁷ Aslan 2000, 203.

Doğanay'a göre yakından uzağa ilkesi ile öğrenen, içinde bulunduğu ve ilişki kurduğu nesnel olayları daha kolay algılar ve öğrenir. Öğrenmenin gerçekleşmesi ilk olarak iletişime bağlıdır. İletişim sürecinin gerçekleşmesi yani eğitim sayesinde bireyin fikir, tutum, bilgi ve becerilerinin değiştirilip geliştirilmesi, yakın çevredeki nesne ve olaylar ile öğrenen arasında ilgi kurularak daha kolay sağlanabilir. Uzak çevre olaylarına geçmeden yakın çevre olaylarıyla yeterli ilgi kurulmalıdır.⁸

Bir kasabayı, kenti ya da bir kırsal alanı bir tarihsel belge gibi okumak mümkündür. Geçmişin izleri binaların mimarisinde ve eski işlevlerinde, sokak isimlerinde, köprülerde, anıtlarda, dükkân, kahve ve lokanta adlarında kent veya kasabanın gelişim çizgisinde, özel konutların ve kamu binalarının yerleşim düzeninde gizlidir.⁹ Bir yapıyı incelerken öğrenciler onun sosyal fonksiyonu, teknolojik gelişim düzeyi, estetik zevkler ve ekonomik faktörler gibi birçok özelliği hakkında bilgi sahibi olabilirler.

Ayrıca aile tarihi çalışmaları da kaynakların niteliği ve ulaşım kolaylığı açısından okullarda uygulanmaya son derece elverişli çalışmalardır. Sözlü kaynakların kullanılabilme olanağının öğrencilerin ilgilerini çekeceğine ve çalışmadan daha fazla keyif almalarını sağlayacağına inanılır.

Öğrencilerin aile bireylerinden edineceği bilgilerin, bunların gerisindeki toplumsal, ekonomik, kültürel ve ideolojik oluşumlarla ilintileri ortaya konulduğunda öznel ve nesnel bilgi arasında bir süreklilik ilişkisi kurulacağı düşünülmektedir. Ayşe Durakbaşa bu tür bir çalışmanın bireysel yaşam öyküleri ile toplumsal süreçler arasında aile dolayımıyla kurulan bağlantıları keşfedeceğini, biyografi ve tarihin ortak noktalarını seçerek geçmiş yaşantıların dokusunu yeniden kuracağını belirtmektedir. Ona göre bu sosyal imgelemi harekete geçiren zihinsel bir serüven ve yerel bağlarla duygudaşlık içeren bir bellek inşası deneyimidir.¹⁰

⁸ Orhan Baycık, "Orta Dereceli Okullarda Yöresel Tarih ile İlgili Neler Yapılabilir?" *Yerel Tarihçilik, Kent, Sivil Girişim: Yerel Tarih Grupları Deneyimi* içinde, ed. Funda Çelebi (İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2001), 196.

⁹ Rober Stradling, *20. Yüzyıl Avrupa Tarihi Nasıl Öğretilmeli*, çev. Ayfer Ünal (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yatınları, 2003), 138.

¹⁰ Ayşe Durakbaşa, "Tarih Yazımının Yeni Olanakları, Aile Tarihi ve Yerel Tarih," *Yerel*

2. 2. Tarih Öğretiminde Yerel Tarihin Sağlayacağı Faydalar

Yerel tarihin getirileri yalnızca tarihçiliğe sağladıklarıyla sınırlı değildir. Türkiye gibi tarih eğitiminin merkeze bağımlı, ders kitabı ve öğretmen odaklı ve de insan unsurundan uzak bir görüntüsünün olduğu ülkelerde yerel tarihin bu manzarayı değiştirecek önemli getirileri bulunmaktadır. Öğrenciler tarih derslerinde kendilerine verilen bilgilerin kuru ve tatsız en önemlisi de anlamsız olduğunu düşünmektedirler. Bu nedenle de anlamsız olarak algıladıkları bilgileri niçin öğrendiklerini bilmeden ezberlemeye yöneltilmektedirler. Oysa doğru biçimde kazandırılan tarih bilgisinin onlara sağlayacağı tarihsel bilinç ve bakış açısı, toplumun bireyleri olmaları açısından da farklı kazanımları bünyesinde barındırır. Toplumla çağdaş bakış açısına sahip, çoğulcu ve empatik becerileri gelişmiş, farklılıkları hoşgörüsüyle karşılayan ve barışçı bireyler olarak katılmalarına katkı sağlar. Yerel tarihin tarih eğitimine ve dolaylı olarak bu kazanımlara sağlayacağı katkı azımsanamayacak boyutlardadır.

Gençlerin tarih bilincinin oluşmasında veya oluşmamasında okullarda aldıkları tarih eğitiminin önemi yadsınmaz. Tarih bilinci denildiğinde bireyin sosyalleşmesi ya da kendi yaşam deneyinin etkisiyle tarihin farkında olması anlaşılmaktadır. Tarih bilinci kavramının önemi ise gençlerin tarih bilincine sahip olması konusuna olumlu değerler yüklenmesine bağlıdır. Tarih bilincine sahip olan gençlerin davranış ve eylemlerinin daha barışçı ve daha iyi bir toplum oluşumuna katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu gençlerin hak ve sorumluluklarının farkında olan ve bunlara sahip çıkan kimlikli yurttaşlar olmaları beklenmektedir. Dersin işleniş şekli, kullanılan kaynaklar, uygulanan öğretim yöntemleri ve teknikleri, öğrenci ve öğretmenin ders içindeki konumu öğrencilerin tarih bilincinin oluşumuna ve derse olan ilgilerine çok büyük oranda etki eder.¹¹ Yerel tarihin tarih derslerinde kullanımıyla dersin kuru bilgi sunumundan ibaret olan görüntüsünün ve sıkıcılığının giderilebileceği ve ezbercilikten sıyrılan öğrencinin tarih bilincinin gelişimine katkı sağlanacağı düşünülür. Çünkü bu yolla öğrenci

Tarihçilik, Kent, Sivil Girişim: Yerel Tarih Grupları Deneyimi içinde, ed. Funda Çelebi (İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2001), 157.

¹¹ İlhan Tekeli, *Tarih Bilinci ve Gençlik: Karşılaştırmalı Avrupa ve Türkiye Araştırması* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yatınları, 1998), 15.

derste kendisi araştırma ve değerlendirmeler yapacak, görselliği tadacak, analiz yaparak neden-sonuç ilişkilerini görecektir, eleştirel bakmayı öğrenecek kısaca derse daha aktif biçimde katılabilecektir.

Beem sınıfta yerel tarihin kullanılmasıyla öğrencilerin sadece gerçekleri öğrenmekten ziyade tarih “yapmayı” öğrendiklerini söylemektedir. Öğrenciler yerel tarihle öğrenme sürecinde aktif katılımcılar haline gelmekte, böylece tarih çalışması, tarihsel gerçekler hakkında düşünmenin ve onları daha geniş bağlamda yorumlamanın gerçeklerin hatırd tutulmasından daha önemli olduğu yeni bir boyut kazanmaktadır.¹²

Douch’a göre de öğrenci yerel tarihin doğası gereği çalışmaya aktif olarak katılır. Okulda verilen tarih eğitimi çoğunlukla paketlenmiş hazır ürünlerin kişiye sunulmasına benzemektedir. Oysaki öğrenci kendi başına çalışmaya daha çok ihtiyaç duyar. Yerel çalışmaların ise dolaysız tecrübe avantajı ve cazibesi vardır, öğrencilerin sorgulama ve keşif girişimleri ve fikirleri bu çalışmalarla geliştirilebilir. Meraklı olmaya, sabırla ve doğru gözlemlemeye, bazı bağlantıları kurabilmek için uygun yerde soru sormaya, sınıflandırma yapmaya teşvik edilebilirler. Bu sorgulama hevesi daha sağlıklı bir öğrenmeyi destekler, yalnızca sözcüklerden oluşan bilgilerin aksine daha gerçek bir kazanım sağlar ve çoğunlukla da mantıklı bir düşünce tarzının gelişimine yardımcı olur.¹³

Tarih dersleri öğrenciler tarafından çoğunlukla sıkıcı bir ders olarak algılanır. Bunun başlıca nedeni uzaklıktır; derslerin içeriği birbiriyle duygusal ve maddi olarak ilişkili ve de çocukların yaşantıları ve deneyimleriyle bağlantılı değildir. Yerel tarihin cazibesi de büyük oranda bu noktada başlamaktadır. “Yerel”, her çocuğun ilgisini çekeceğine ilişkin bir kesin kural bulunmasa da en azından faydalanılabilecek bir bağlantı yakalanmasına yardımcı olacaktır.¹⁴ Yerel tarihin somut izleri –bir höyük, bir doküman, bir şehir duvarı, bir tacirin mührü, bir giysi-gerçekliğin altını çizer, hayali bir sempati duygusu ortaya çıkarır ve anlamayı kolaylaştırır. Öğrenciler tarihi kendileri gibi ihtiyaçları,

istekleri ve korkuları olan insanların yaşantıları olarak görmeye başlarlar ve tarih onlar için heyecanlı bir maceraya dönüşür. Yerel geçmişin gerçek olduğunu özümseyen çocuk genel “geçmiş” için de aynı şeyi hisseder: Bu da terimler gerçek nesnelere tanımladığı süreç daha anlamlı bir tarihsel kelime haznesinin gelişimini teşvik eder.¹⁵

Makro tarihçilik evrensel insanlığın tarihidir. Daha ziyade ulaşılamayan büyük kahramanlık hikâyelerini anlatır. Mikro tarihçilik ise insanın yani bireyin tarihidir ve bizim hayatımızı etkileyen, evrimizde, çevremizde, mahallemizde yaşanan olayları konu alır. Mikro tarihçilikle yaşanan, hissedilen ve dokunulabilen bir tarih ortaya konur ve bu da çocukların ilgisini daha fazla çeker.¹⁶ Bu nedenle tarih dersi programında yerel tarihe yer verilmesinin olumlu bir değer sağlaması beklenebilir. Bu da bilinen yerlere ve kişilere, daha önce işitilmiş olaylara yakınlığın öğrencide ilgi uyandırması ve ulusal, bölgesel ve uluslar arası tarih çalışmalarına bir başka boyut kazandırmasıyla alakalıdır. İngiltere’de 15 yaşına gelmiş ve ortaöğretimini tamamlamış pop müziğe eğilimli dokuz bin genç arasında yapılan bir araştırmada tarih en az yararlı ve en az ilginç ve de en sıkıcı görülen konular listesinde başlarda gelmiştir. Bunun nedeni olarak ise öğretmenlerin çocuğun hayal gücünü canlandırarak ilginç bir ders içeriği ve yöntemi geliştirememiş olmaları gösterilmiştir. Gillian Preston ise bu araştırmanın sonuçlarını değerlendirmiş ve yerel tarihi “okuldaki bir çocuk için ilginin anahtarı” olarak göstermiştir. Bu değerlendirmesini ise Jacquetta Hawkes’in “hiçbir insan yoktur ki çocukluğunda yaşadığı yerlere, topraklara ilgi duymasın ve oralar için heyecanlanmasın” şeklindeki sözlerine dayandırmıştır.¹⁷

1998 yılında Cumhuriyet’in 75. yıl dönümü dolayısıyla, Türkiye’nin beş bin yüz lisesinde yaklaşık iki milyon öğrenciyle yerel tarih çalışması yapılmıştır. Buradan çıkan önemli sonuçlardan biri şöyledir: Ülkemizdeki kutuplaşmış, kıt kaynaklara dayalı ve düşük seviyede eğitim veren kurumlardan oluşan eğitim sistemine rağmen öğrenciler bu konuya büyük ilgi göstermişler ve çok kaliteli çalışmalar ortaya koymuşlardır. Yani gençlerin

¹² R.R. Beem, “Using Local History in the Secondary School Social Studies Curriculum” (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Illinois State University, 1994) 76.

¹³ Robert Douch, *Local History and the Teacher* (London: Routledge and Kegan, 1967) 8.

¹⁴ Beem 1994, 76.

¹⁵ Douch 1967, 9.

¹⁶ Didem Erpulat, “Tarih Eğitiminin İyileştirilmesi Çalışmaları,” *Tarih Eğitimi Eleştirel Yaklaşımlar* içinde, haz. Oya Köymen (İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2003), 131.

¹⁷ Aslan 2000, 203.

İlgisi genel ve soyut alanlardan somut alanlara çekildiğinde katılım oranı, çalışmaya yönelik çocuksu ve verilen ürünlerin değeri artmaktadır.¹⁸

Yerel tarihle toplumsal kaynakların kullanılması ders kitabına bağlı kalmaktan kurtulmayı sağlamaktadır. Mutlu Öztürk'e göre müfredata ve kurallara pek fazla uymasa da iyi bir "yanıbaşımındaki tarih" çalışması yapan öğrencinin araştırmaya paralel olarak sınavlardaki başarısı da artmaktadır. Öztürk'e göre örneğin altıncı sınıftaki çocuk başarılı bir aile tarihi çalışması hazırlayabildiyse o çocuğun dersin diğer unsurlarını, kronolojiyi öğrenmiş olması önemli değildir çünkü ona göre çocuk artık tarih tarafından yakalanmış demektir ve günün birinde isterse tarih alanıyla derin, kişisel ve duygusal bir ilişki kurabilecektir.¹⁹

Yerel tarihin tarih eğitiminde kullanılması öğrencilerin bakış açılarını değiştirmeyi ve genişletmeyi de sağlar. Yerel tarih çalışması ve kullanılan kaynaklar öğrencilerin farklı zamanların ve mekânların kendi yaşadıkları zaman ve mekândan farklı olabileceğini anlamaları konusunda bir duyarlılık kazanmalarını ve farklı dünyaların varlığını düşünmelerini sağlar. Böylece öğrenci farklı zaman ve mekânlara ait değerlere ve davranışlara önyargısız bakarak kabullenmeye istekli hâle gelir. Kendi toplumundaki sosyal, politik, ekonomik, dini ve eğitimsel gelişmeleri inceleyen öğrenci çok yönlü bir nedensellik duygusu kazanarak, bu bilgileri ulusal ve uluslar arası olayları idrak etmede kullanabilir. Aynı zamanda öğrencinin gerçeklerin kendisi için var olmadığı ve önem kazanmadan önce yorumlanmaları gerektiği konusundaki anlayışı da geliştirecektir. Öğrenciler bu çalışmalar sayesinde bazı kaynakları ve olguları elekten geçirerek ve de olayların nasıl ve niçin oldukları şekilde gerçekleştiğini açıklayabilmek için kaynakları yorumlayarak birer "tarihçi" gibi hareket ederler.²⁰

Yerel tarih çalışmalarının öğrenciye kazandırdığı, parçası olduğu çevreyi ve toplumu anlama ve bilme avantajı, çevreyi görmenin dışında onu kullanabilmesini de sağlar. Bu deneyim ona sorumluluk ve aidiyet duygusu kazandırarak bir toplumun üyesi ve bir birey olarak gelişimine yardımcı olur.²¹ Yerel tarihle, geniş konuların üstünkörü incelenmesi ve genellemelerin aksine gerçek insanları ve durumları derinlemesine inceleme olanağı yakalanmaktadır. Böylece üzerinde çalışılan kimselerle aradaki bariyerler yıkılır ve yerel tarih coğrafya, sanat, edebiyat ve ekonomiyle bağları nedeniyle ortaya çıkan akademik tarih görüntüsünden kurtulur. Bilgi kaynağı ve aktarıcıları olarak çalışmada yer alan ailelerle yakın ilişkiler kurulur. En önemlisi de okul ve dünya arasındaki bariyerler yıkılır. Bir toplumun üyeleri arasındaki birbirine bağlılık anlaşılabilir olur.²²

Yerel tarih çalışmaları öğrencilerin bakış açılarını geliştirmenin dışında onlara başka beceriler de kazandırır. Öğrenciler insanlığın tümüyle ilgili sorunların zaman içindeki devamlılığından haberdar olurlar ve zaman kavrayışları gelişir. Toplumun her seviyesinde yaşanan değişimi anlayabilmek için o toplumda var olan kalıpları anlamak zorunda kalırlar. Toplumun genel inançlarını, davranış yapılarını, sosyal yapıyı, uzun süreli ekonomik düzenlemeleri, hükümetin toplumla ilgili kurallarını öğrenirler. Bu altyapıyla da önemli değişimleri dikkate alabilir ve açıklayabilirler.²³ Yerel tarih çalışmalarında "bugün" göz ardı edilemez. Ulusal konuların yerel yansımaları bu çalışmalar sayesinde gözlemlenebilir ve bu manzaranın bazı yönleri bugünkü görüntüyü ortaya koyar: Daha açık bir biçimde yerel topluluğun incelendiği yerde "bugünkü durum" kaçınılmaz olarak dikkate değer hâle gelir. Dolayısıyla geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki bağlar öğrenci tarafından algılanmaya başlanır.

Öğrencilerin yaptıkları yerel tarih araştırmaları, farklı düzey ve türdeki tarihsel yöntemleri uygulayarak tecrübe etmelerini sağlar. Böylece öğrenciler tarihçi gibi düşünebilme, tarihsel kanıtların sınırlılıklarını fark edebilme, tarihsel konuların nasıl yazılı hâle geldiğini yaparak anlama olanağına sahip olurlar. Yerel tarihin kaynaklarını kullanan öğrenciler birer tarihçi gibi öğrenmelerini sağlayacak yöntemlerin farkına varırlar. İsim ve

¹⁸ Orhan Silier, "Avrupa'da ve Türkiye'de Son Onyıllarda Tarih Eğitimi ve Ders Kitaplarının İyileştirilmesi Çabaları: Tartışma." *Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması* içinde, (İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2000), 81.

¹⁹ Mutlu Öztürk, "Sihirli Aynayı Kırmak: Yanı başımındaki Tarih ve Öğretmenler," *Yerel Tarihçilik, Kent, Sivil Girişim: Yerel Tarih Grupları Deneyimi* içinde, ed. Funda Çelebi (İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2001), 203.

²⁰ Beem 1994, 74.

²¹ Douch 1967, 9.

²² Douch 1967, 7.

²³ Beem 1994, 73.

kronoloji yığınlarını hafızada tutmak yerine tarihsel araştırmaya dâhil olurlar. Dikkatli düşünmek ve analiz yoluyla sorunları çözmek öğrenmenin daha ilginç ve kalıcı olmasını sağlar. Ayrıca Brooks ve arkadaşları yerel tarih çalışmalarının öğrencilerin yaşadıkları ortamı merak etme, gözlemlene, bilgi toplama ve bunları sınıflandırma, analizini yapma ve sunma yetilerini geliştireceği, ortak projeler sayesinde sınıf içinde grup çalışması yapabilmelerini sağlayacağı savunmaktadır.²⁴ Stradling öğrencilerin bu çalışmalarla kilit tarihsel kavramları, uygulama ve araştırma yöntemlerini kullanma ve yorumlama becerilerini geliştirme şansı elde ettiklerini belirtmektedir. Bunun ötesinde öğrenci bazı olayları ve değişimleri açıklamaya ve yorumlamaya çalışan tarihçilerin karşı karşıya kaldığı sorunlara dair bir kavrayış da kazanmaktadır.²⁵

2. 3. Tarih Öğretiminde Yerel Tarihle İlgili Olarak Karşılaşılabilecek Olumsuzluklar

Bir yerel tarih çalışmasının sağlayacağı faydalar veya içerebileceği problemler temelde çalışmanın içeriğine ve organizasyonuna, ayrıca katılan öğrencilerin yaşlarına ve yeteneklerine bağlı olarak ortaya çıkar. Çok büyük oranda da öğrencilerin ne çeşit ve ne büyüklükte bir çalışmayı üstlendiklerine bağlıdır. Douch öğrencilerin yerel tarihten elde edeceği yararların geniş bir biçimde eğitimsel, psikolojik ve tarihsel faydalar şeklinde sınıflandırılabilceğini düşünmektedir. Bunlardan ilk ikisi büyük oranda çevresel çalışmaların çeşidiyle, üçüncüsü ise yerel tarihin esas ilgi alanıyla alakalıdır. Tarih öğretiminin amacı ve doğasına daha geniş bir açıdan bakılacak olursa bir tarih türü olarak yerel tarihin daha spesifik olan avantajları, eğitimsel ve psikolojik avantajlarıyla çakışır.²⁶

Douch bir öğretmenin yerel tarih çalışırken kolayca karşılaşılabileceği problemleri iki başlık altında toplamaktadır. Bunlar temel sorunlardır ve okulda yapılan yerel tarih çalışmalarının çoğunda bu sorunlara fazla önem verilmez. Bunlardan ilki öğretmen ve öğrencinin ilişki kurmaya ihtiyaç duyacağı kaynakların sayısı ve türü ile ilgilidir. Her yerel tarih öğrencisi

basılmış veya basılmamış bazı yazılı kaynakları kullanmaya gereksinim duyar ve aşına olmadığı bu kaynaklar bazı sorunlar yaratabilir. Ayrıca öğrenci haritalar, yer isimleri, mimari gibi daha önce ilgilenmediği diğer kaynak türleriyle uğraşmak zorunda kalabilir. Onu mevcut materyale yönlendiren çok az yerel yardımcı vardır. İkinci tür sorunlar ise, bu yerel materyallerin belirli türdeki okul ve üniversitelerdeki çalışmalarda kullanılması konusunda ortaya çıkar. Bu noktada da yine yeterli oranda rehberliğe ihtiyaç duyulur.²⁷

Yerel tarih çalışmaları sağladığı faydaların yanı sıra bazı olumsuzlukları da içerebilir. Örneğin bazı bölgeler yerel tarih çalışmaları için daha az imkân tanır. Yerel tarih çalışmalarında çocuğun ilgisi çoğunlukla en yakın çevreye yönlendirilir. İçinde yaşanan çevrede tarihsel kalıntıların yokluğu, yerleşim yerinin göç gibi olgularla nüfus değişimi geçirmesi ve bunun sonucunda yaşanan adaptasyon sorunu, yeni yerleşim yerlerinde yaşayanların o yöreye ilgili bir geçmiş bilincine ve birikimine sahip olmalarına engel olmuş olabilir. Bunun sonucunda ortak bir geçmişin bulunmaması dolayısıyla öğrenciler için araştırmayı yakınlığından ötürü ilginç gelecek, yakın çevresel kaynaklar yeterince olmayabilir.

Bunun dışında belli bir konuya fazlaca odaklanma ve dar görüşlülük, yerel tarihi ulusal meselelerle bağlantısız bir hale getirebilir. Fakat bu durumun yerel tarihin kendi doğasından değil yetersiz veya yanlış bir yöntemin izleniyor olmasından kaynaklandığı düşünülmelidir. Yapılacak yöntem ve yaklaşım değişikliği ile bu sorun ortadan kaldırılabılır.

Yerel tarih çalışmalarında ortaya çıkabilecek problemlerden biri de çarpıtılmış toplu bellek sorunudur. Öğrenciler yerel tarih çalışması yaparken çoğunlukla orada bulunan ve bahsi geçen olaylara şahit olan kişilerin aktarımlarına, orada bulunmayan veya daha ileri tarihlerde gelişmeleri yazıya geçiren kişilerin gözlemlerine göre daha fazla güvenilmesi gerektiğini varsayarlar. Tarihiçi ve tarih öğretmenleri de birincil ve ikincil kaynaklar arasında ayırım yaparak bu varsayımı bir ölçüde desteklerler. Fakat görüşülen kişilerin bahsettikleri şeylerin, bahsedilen tarihte o yerde bulunmadığı çeşitli karşılaştırmalarla ve belgelerle ortaya çıkabilir. İnsanlar kendi tanık oldukları şeyler yerine başka insanlardan veya büyüklerinden duydukları anıları anlatabilirler veya toplu bir yanlış anlama süreci söz konusu

²⁴ Semih Aktekin, "İngiliz Tarih Eğitiminde Yerel Tarihin Yeri," *Yerel Tarihiçilik, Kent, Sivil Girişim: Yerel Tarih Grupları Deneyimi* içinde, ed. Funda Çelebi (İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2001), 208.

²⁵ Stradling 2003, 141.

²⁶ Douch 1967, 6-7.

²⁷ Douch 1967, 10.

olabilir. Ancak bu tarihsel araştırmada ve yorumlamada faydalı bir durum olarak görülebilir. Böylece insan belleğinin ve görgü tanıklarının ifadelerinin hatasız olmayacağı ve bunların farklı tarihsel kaynaklar gibi iyi bir analizden geçirilmesi gerektiği yönünde önemli bir ders çıkarılması sağlanabilir.²⁸

Ayrıca öğretmenler yerel tarihin kullanımı gibi çaba gerektiren çalışmaları gerçekleştirme konusunda isteksiz davranabilirler. Bunun nedenleri Beem'e göre şöyledir:

1. Yerel tarihin derse dâhil edilmesi uygulanmakta olan yöntemlerin yeniden yapılandırılmasını gerektirir: Öğretmenler çoğunlukla gerçekleri öğretme ve öğrencilerinden de öğretilenlerin hafızada tutulmasını bekleme yaklaşımlarını yeniden formüle edecek eğitim ve uzmanlığa sahip değillerdir. Ayrıca öğretmenlerin ders kitabı odaklı yaklaşımlarını değiştirmek yıllar sürecek bir çabayı gerektirir.

2. Yerel tarihin derse dâhil edilmesi büyük bir zaman diliminin harcanmasını gerektirir: Bu özellikle kalabalık sınıfları ve materyal araştırması için kısıtlı zamanı olan öğretmenler için zaman ve enerji harcanması, yani omuzlarına binen yeni yükler anlamına gelebilir. Öğrencilerin çalışmanın sonucunda hayal kırıklığına uğramamaları için öğretmen konu seçimi, kaynak bulma gibi konularda gerekli hazırlığı yapmış olmalıdır.

3. Yerel tarihin derse dâhil edilmesi öğretmenin kendini yetiştirmesini gerektirir: Öğretmenin ders kitabı odaklı anlayışı sürdürmek yerine yeni yetiler kazanmasını gerektirir. Öğretmenlerin öğrencilerin sorabileceği soruları yanıtlayabilecek ve yeni kaynakların kullanılması konusunda onlara rehberlik edebilecek, kısaca çalışma sırasında sınıfı yönetebilecek yetileri kazanmaları gerekir.

4. Yerel tarihin derse dâhil edilmesi ölçme ve değerlendirme konusuna yönelik davranış değişikliğini gerektirir: Geleneksel sisteme göre öğrencilerin tamamının öğrenme düzeyleri uygulanan testler yoluyla kolayca ve hızlı biçimde ölçülebilir. Fakat bu standart ölçümler bu tür aktivitelerin sonuçlarını değerlendirme konusunda yetersiz kalır. Bu durum da öğretmenlerin bu konuda çözüm bulma amaçlı çabalarını gerektirir.

5. Yerel tarihin derse dâhil edilmesi belli miktarda para harcanmasını gerektirir: Öğrencilerin geziler, kütüphane araştırmaları,

kaynakların kopyalanması, fotoğraf çekimi, ses kaydı vb. konularda maddi kaynaklara ihtiyaç duyacakları kesindir. Bazı okullar bu çalışmaları finanse edecek kaynaklara sahip olmayabilir.

6. Yerel tarihin derse dâhil edilmesi profesyonel örgütlerden ve tarihçilerden yardım alınmasını gerektirir: Bu kurum ve kişilere ulaşmak veya onlardan yardım almak çeşitli nedenlerle mümkün olmayabilir.²⁹

Bu gibi nedenler de öğretmenlerin gerçekleştirilecek olan yerel tarih uygulamalarına sıcak bakmamalarına ve yerel tarih kullanımını eleştirmelerine neden olabilir.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmayla yerel tarihin ne olduğu, tarih eğitiminde yerel tarihe ne şekilde yer verilebileceği, yerel tarihin tarih eğitimine ne gibi faydalar sağlayabileceği ve ne gibi olumsuzlukları içerebileceği ile ilgili bilgiler ortaya konmuştur. Yerel tarihin tarih eğitimi açısından sağlaması beklenen faydalar göz önünde bulundurularak şu önerilerde bulunulabilir:

1. Yerel tarih, öğrencilerin derse karşı olumlu düşünceler geliştirmeleri konusunda anahtar olarak görülebilir. Bu nedenle tarih derslerinde "yerelliğe" yer veren aktiviteler uygulanabilir.

2. İşlenen konuların öğrencilerin zihinlerinde somutlaştırılmasını sağlayan geziler, derste işlenen konularla bağlantılı olarak sıklıkla gerçekleştirilebilir.

3. Öğrenciler kendilerine yakın olanın tarihine ilgi duyduğuna göre yaşadıkları semt, mahalle, sokak, bir yapı veya benzeri mekânları tarihsel açıdan araştırıp inceleyebilir, sözlü tarih yöntemini kullanarak araştırmalarına farklı bir boyut kazandırabilirler.

4. Derslere görselliğin katılması öğrenmeyi kolaylaştıracağından öğrenciler müzelere götürülebilir.

5. Tarih öğretmenlerine derslerinde bu tür aktivitelerin sağlayacağı katkıları ve bu konuda neler yapabileceklerini göstermeye yönelik hizmet içi eğitimler ve seminerler verilebilir.

6. Ders kitaplarında yaşanan yöreye özgü bölümlere yer verilebilir.

²⁸ Stradling 2003, 141.

²⁹ Beem 1994, 125.

KAYNAKÇA

1. Aktekin, S. (2001). İngiliz Tarih Eğitiminde Yerel Tarihin Yeri. Bulunduğu Eser: *Yerel Tarihçilik, Kent, Sivil Girişim: Yerel Tarih Grupları Deneyimi*. (Ed. Funda Çelebi), s. 205-212. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
2. Aslan, E. (2000). Yerel Tarihin Tanımı, Gelişimi ve Değeri. Bulunduğu Eser: *Tarih Yazımında Yeni Yaklaşımlar: Küreselleşme ve Yerelleşme*. (Haz. Zeynel Abidin Kızılyaprak), s.195-204. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
3. Bage, G. (1999). *Narrative Matters: Teaching and Learning History Through Story*. London: Falmer Press.
4. Baycık, O. (2001). Orta Dereceli Okullarda Yöresel Tarih ile İlgili Neler Yapılabilir?. Bulunduğu Eser: *Yerel Tarihçilik, Kent, Sivil Girişim: Yerel Tarih Grupları Deneyimi*. (Ed. Funda Çelebi), s.194-199. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
5. Beem, R. R. (1994). *Using Local History in the Secondary School Social Studies Curriculum*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Illinois State University.
6. Calkin, H. L. (1942). Local History: A Means of Better Understanding United States History. *The School Review*. Sayı 50. (January 1942).
7. Cooper, H. (2005). *History in Early Years*. London: Routledge Falmer.
8. Danacıoğlu, E. (2001). *Geçmişin İzleri: Yanbaşımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
9. Dilek, D. (2007). Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
10. Douch, R. (1967). *Local History and the Teacher*. London: Routledge and Kegan.
11. Durakbaşa, A. (2001). Tarih Yazımının Yeni Olanakları, Aile Tarihi ve Yerel Tarih. Bulunduğu Eser: *Yerel Tarihçilik, Kent, Sivil Girişim: Yerel Tarih Grupları Deneyimi*. (Ed. Funda Çelebi), s. 156-171. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
12. Erpulat, D. (2003). Tarih Eğitiminin İyileştirilmesi Çalışmaları. Bulunduğu Eser: *Tarih Eğitimi Eleştirel Yaklaşımlar*. (Haz. Oya Köymen), s.123-136. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
13. Heater, S. ve Smith, J. ve Tranter, J. (2001). *Finding Voices in the Past: Exploring*
14. *Identity Through the Biography of a House. Teaching History*. Sayı 102. (February, 2001).
15. Hoskins, W.G. (1984). *Local History in England*. New York: Addison Wesley Longman Limited.
16. İlyasoğlu, A. (2001). Yerel Tarih Gruplarıyla Tanışırken: Konular, Sorunlar. Bulunduğu Eser: *Yerel Tarihçilik, Kent, Sivil Girişim: Yerel Tarih Grupları Deneyimi*. (Ed. Funda Çelebi), s.37-42. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
17. Kitchen, R. (2001) İngiltere’de Yerel Tarih Grupları. Bulunduğu Eser: *Yerel Tarihçilik, Kent, Sivil Girişim: Yerel Tarih Grupları Deneyimi*. (Ed. Funda Çelebi), s.147-155. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
18. Litchman, A. J. and French, V. (1978). *Historians and the Living Past: The Theory and Practice of Historical Study*. Illinois: Harlan Davidson.
19. Öztürk, M. (2001). Sihirli Aynayı Kırarak: Yanı başımızdaki Tarih ve Öğretmenler. Bulunduğu Eser: *Yerel Tarihçilik, Kent, Sivil Girişim: Yerel Tarih Grupları Deneyimi*. (Ed. Funda Çelebi), s.199-205. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
20. Pritchard, P. C. (1998). When History Speaks, Can the Heart Listen: Affective Responses of Emotionally Disturbed Adolescent Males to a Local History Project. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Clemson University.
21. Silier, O. (2000). Avrupa’da ve Türkiye’de Son Onyıllarda Tarih Eğitimi ve Ders Kitaplarının İyileştirilmesi Çabaları: Tartışma. Bulunduğu Eser: *Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması*. s.79-87. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
22. Stradling, R. (2003). *20.Yüzyıl Avrupa Tarihi Nasıl Öğretilmeli*. (Çev. Ayfer

- Ünal), İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
23. Şahbudak Taş, E. (2001). Yerel Tarih Çalışmaları ve Tarih Eğitimi. Bulunduğu Eser: *Yerel Tarihçilik, Kent, Sivil Girişim: Yerel Tarih Grupları Deneyimi*. (Ed. Funda Çelebi), s.189-194. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
24. Tekeli, İ. (1998). *Tarih Bilinci ve Gençlik: Karşılaştırmalı Avrupa ve Türkiye Araştırması*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
25. Williams, M. A. (2002). *Researching Local History*. New York: Addison Wesley Longman Limited.